

ARNHILD LAUVENG

MÂINE ERAM VEȘNIC LEU

O CĂLĂTORIE
ÎN LUMEA
SCHIZOFRENIEI

Traducere din limba norvegiană
de **Ioana-Gabriela Nan**

Pentru mama și Kitty

Cândva îmi duceam zilele în chip de oaie.
În fiecare zi turma secției era adunată de ciobani și pornită-n
marș afară
Și, precum câinii ciobănești, lătrau și ei ascuțit când vreuna
întârzia să iasă.
Mai behăiam uneori încet,
în timp ce mă mânau pe holuri,
dar nimeni nu-ntreba vreodată de ce —
când ești nebun, poți behăi liniștit.

Cândva îmi duceam zilele în chip de oaie.
Adunați în turmă ne mânau pe coridoare în jurul spitalului,
O turmă domoală și pestriță de oi, din inși la care nimeni nu se
gândea să se uite.
Căci ajunseserăm o turmă,
și turma întregă trebuia scoasă afară,
și turma întregă trebuia închisă înapoi.

Cândva îmi duceam zilele în chip de oaie.
Ciobanii-mi tundeau coama și-mi tăiau ghearele
ca să mă pierd mai ușor în turmă.
Mergeam târșăit înconjurată de măgari, urși, veverițe și crocodili
frumos pieptănați
Întrebându-mă cum de nu vrea nimeni să ne vadă.

Căci îmi duceam zilele în chip de oaie
când toată ființa mea tânjea să vâneze pe-ntinsul savanei.
Și m-am lăsat dusă din țarc în ocol în staul
când au zis că așa-i cel mai bine pentru oi.
Știam că nu era.
Și știam că n-o să țină la nesfârșit.

Căci îmi duceam zilele în chip de oaie.
Dar mâine eram veșnic leu.

Cuprins

<i>Introducere</i>	11
<i>RELATĂRI DESPRE HAOS</i>	
<i>Ceață și balauri, sânge și fier</i>	17
<i>Singurătate în rochie alb-albastră</i>	32
<i>Limbaj furat, limbaj trist</i>	55
<i>Ceea ce rămâne</i>	73
<i>RELATĂRI DESPRE SISTEME</i>	
<i>Trandafiri cu dragoste și răni cu profesionalism</i>	85
<i>Sâmbăta unui martir al portocalelor</i>	98
<i>Poezie fără pijama</i>	113
<i>„Calul e-un animal copitat“</i>	130

RELATĂRI DESPRE SCHIMBARE

<i>Tovarăși de drum</i>	151
<i>Nuiele, cârje și țarcuri</i>	167
<i>Opriți lumea — vreau să urc iar!</i>	180
<i>Cenușie ca oaia, aurie ca leul</i>	194
<i>Referințe bibliografice</i>	205

Introducere

Scriu această carte pentru că sunt o fostă schizofrenică. Sună la fel de paradoxal ca și când ai zice „fost bolnav de SIDA“ sau „fostă diabetică“. E-aproape imposibil să găsești un fost schizofrenic. Este un rol ce nu ți se oferă. Ai voie să fi fost diagnosticat greșit cu schizofrenie. Ai voie, de asemenea, să fii un schizofrenic asimptomatic, care-și ține boala sub control cu ajutorul medicamentelor, sau poți fi un schizofrenic care s-a obișnuit cu simptomele, sau unul aflat, pe moment, într-o perioadă bună. Oricare dintre aceste alternative este validă, dar niciuna nu e adevărată în ceea ce mă privește. Eu am fost schizofrenică. Știu cum e. Știu cum arăta lumea pe atunci, ce simțeam despre ea, ce gândeam, ce eram obligată să fac. Am avut și „perioade bune“. Știu cum le-am trăit și pe acestea. Și știu cum stau lucrurile acum. E cu totul altceva. Acum sunt sănătoasă. Trebuie să ai voie să fii și astfel.

Nu-i ușor să spun cu certitudine cât timp am fost bolnavă, fiindcă a durat câțiva ani până ca boala să devină evidentă și tot câțiva ani până să mă-nsănătoșesc de tot. Câțiva ani de gânduri sinucigașe și iluzii au trebuit să treacă până ca cineva să-și dea seama că eram pe punctul

să devin schizofrenică. Și, cu mult înainte ca „sistemul“ să creadă că mă pot vindeca, mi-am recuperat mare parte din sănătate, siguranță și înțelegere. Boala și sănătatea sunt o chestiune de procese și grade și nu se pot, de fapt, fixa în timp. Dar am început să mă simt rău încă de pe la 14-15 ani. Aveam 17 ani atunci când am fost internată pentru prima oară. De-atunci încolo a fost tot așa, cu internări mai scurte sau mai lungi, care s-au întins pe câțiva ani. Cele mai scurte au durat doar câteva zile sau săptămâni în secția pentru acuți, altele s-au întins pe luni de zile, iar cele mai lungi au durat între unu și doi ani, în secții deschise sau închise, cu spitalizare voluntară sau nevoluntară. În total am fost internată timp de șase-șapte ani. Ultima oară am fost internată atunci când aveam 26 de ani, dar de atunci încoace am continuat să mă simt foarte bine, deși poate pentru mine asta era mai evident decât a fost pentru alții.

Nu cred că povestea mea e altceva decât povestea mea. Nu e neapărat adevărată în cazul tuturor. Însă e o narațiune diferită de cea prezentată de obicei persoanelor diagnosticate cu schizofrenie și, de aceea, cred că este important s-o spun. Pe vremea când eram bolnavă, mi s-a propus o singură versiune a acestei povești. Mi s-a spus că sunt bolnavă, că e din naștere, că va dura toată viața și că nu pot decât să învăț să trăiesc cu boala. N-a fost o narațiune care mi se potrivea. N-a fost o poveste care să-mi dea curaj și putere, și speranță, tocmai în momentul în care aveam, mai mult ca niciodată, nevoie de curaj și putere, și speranță. N-a fost o poveste care să-mi facă bine. Mai mult, în cazul meu, n-a fost nici măcar o poveste adevărată. Dar a fost singura pe am auzit-o.

După ce m-am vindecat, am urmat studii în psihologie. Formarea în acest domeniu mi-a arătat că, lăsând la o parte povestea mea personală, există multe alte istorii de spus oamenilor diagnosticați cu schizofrenie și celor

care trăiesc alături de aceste persoane și lucrează cu ele. De aceea eu aș vrea să le împărtășesc pe cele trăite de mine. Aceste relatări nu li se vor potrivi tuturor. Viața e infinită și complicată, și complexă și nu există un singur răspuns valabil. Astfel de soluții singulare își au locul mai degrabă în exercițiile matematice decât în realitate. Prin urmare, niciuna dintre aceste relatări nu reprezintă Adevărul unic, suprem, general valabil. Însă toate sunt adevărate.

**RELATĂRI
DESPRE HAOS**

Ceață și balauri, sânge și fier

A început treptat și lent, aproape pe neobservate. A fost ca o zi frumoasă, însorită, peste care se așterne încet ceața. Mai întâi ca un vâl subțire acoperind fața soarelui, apoi tot mai deasă, în timp ce soarele continuă să lumineze, și doar atunci când acesta a dispărut, când totul s-a răcit și păsările au tăcut, observi de fapt ce se întâmplă. Dar ceața e deja aici, iar soarele s-a stins și reperate încep să dispară și nu mai ai timp să găsești drumul către casă, căci de-acum ceața e atât de deasă, că toate drumurile s-au șters. Și-atunci ți se face frică. Pentru că nu știi ce s-a întâmplat, sau de ce, sau cât va dura, dar înțelegi că ești singur și pe punctul de a te rătăci și ți-e teamă că n-o să mai găsești niciodată calea către casă.

Nu știi când a început sau cum a început, dar îmi aduc aminte că a-nceput să-mi fie frică în gimnaziu. Pe-atunci nu erau încă așa de multe lucruri de speriat și nici nu-mi era chiar așa de teamă, dar am observat că ceva nu era-n ordine. Întotdeauna fusesem fata cea politicoasă, liniștită, bună la învățătură, care se ținea mai tot timpul deoparte, visând cu ochii deschiși, și care nu avea mulți prieteni. Aveam câțiva, mai ales o prietenă foarte bună, dar

niciodată n-aș putea spune c-au fost o gașcă. În școala primară m-am simțit într-o câțva hărțuită. Nimic violent, ci mai degrabă acel soi de intimidare tăcută și constantă care-ți fură, aproape pe nesimțite, încrederea în tine, prietenii și râsul, lăsându-te singur, încredințat că așa e mai bine pentru tine. Și în gimnaziu am avut parte de așa ceva, nu mult, dar destul. Gumă lipită în păr, unii care plecau atunci când veneam eu, care-și trăgeau scaunele departe de mine sau râdeau batjocoritor. Activitățile de grup erau un coșmar și-n pauze eram mai mult singură. Așa a continuat o bună bucată de vreme, dar încetul cu încetul am observat că eram din ce în ce mai singură și că nu mai era doar o singurătate exterioară, ci și una care începea să-și facă loc în interiorul meu. Ceva se întâmpla undeva, consecința fiind aceea că nu mai eram singură din cauză că nu exista nimeni să-mi țină companie, ci pentru că ceața întrerupea comunicarea cu ceilalți și singurătatea devenise parte din mine.

La școală aveam note bune. Mă însoțea prietena mea cea mai bună, mergeam la cinema, supravegheam copii, desenam, pictam și ascultam muzică. Râdeam și aveam multe planuri. Dar am început să ies mai mult seara, în lungi plimbări în care mă gândeam la toate și la nimic, uneori aproape uitând pe unde am trecut. Mă gândeam mult la moarte și, în mijlocul verii, mă suiam până sus pe trambulina de schi, întrebându-mă cum ar fi să-mi dau drumul să zbor de-acolo și să aterizez în cu totul alt loc, unul din care nu se întoarce nimeni. Cred că, în fiecare compunere scrisă de mine în toată perioada gimnaziului, cineva murea, poate cu excepția temelor la materiile reale, dar și acestea erau destul de sumbre. Am devenit mai tăcută și ascultam multă muzică. Citeam mult și adesea cărți destul de triste și grele, poate un pic prea grele pentru o adolescentă de paisprezece ani. *Spălătoria și Păsările*, de Tarjei Vesaas; Kafka și Dostoievski. Eram în același

timp foarte adultă și foarte copilăroasă și nici măcar eu nu știam cine sunt. În clasa a noua, de Crăciun, mi-am dorit să primesc un manual de limba latină și o păpușă-bebeluș. Eram din ce în ce mai dezorientată și țineam un jurnal pe care-l umpleam cu gânduri întunecate.

Însă nimic din toate astea nu e, în fond, atât de neobișnuit. Eram adolescentă, iar adolescenții sunt, de regulă, imprevizibili. Ezită între a fi puțin copii și puțin adulți, așa că mulțimea de gânduri și de schimbări bruște de atitudine este, de fapt, absolut normală și nu provoacă îngrijorare. Ceea ce, privind în urmă, consider a fi semnalul cel mai clar, a fost faptul că identitatea mea, siguranța că reprezint un „eu“, a nceput să se dezintegreze. Am început să mă-ndoiesc din ce în ce mai mult că exist cu adevărat și că nu sunt un personaj de carte sau subiectul imaginației cuiva. Nu mai eram sigură cine anume îmi controla gândurile și faptele, dacă eram eu — sau era altcineva — „autorul“, poate? Am început să mă simt tot mai nesigură de faptul că trăiam într-adevăr, atât de gol și cenușiu părea totul. În jurnal, am înlocuit cuvântul „eu“ cu „ea“ și după aceea am început să și gândesc în acești termeni: „Ea a mers pe jos până la școală. Era foarte tristă și se gândea cum ar fi dac-ar muri“. Și undeva, în lăuntrul meu, ceva se întreba dacă „ea“ eram tot „eu“, dar care-și răspundea că nu se poate, doar „ea“ era tristă, pe când eu, eu nu eram nimic. Doar cenușie.

Cam pe vremea aceea am înțeles că am nevoie de ajutor. Am ezitat mult, dar într-o zi, când eram singură în clasă scriindu-mi tema la norvegiană, mi-am făcut curaj și m-am dus la asistenta școlară. A fost blândă și prietenoasă, dar am simțit că n-am reușit să mă fac destul de bine înțeleasă. M-a întrebat dacă mănânc și-am zis că da, și dacă-mi era frică să nu mă îngraș ori să merg cu autobuzul, dar nici asta nu era cazul. Mie-mi era teamă că nu exist și că gândurile mele nu-mi aparțin, dar despre asta

nu m-a întrebat. I-am spus că simt că totul e cenușiu și că nu mai suport să trăiesc și-atunci mi-a programat o consultație la psihologul școlar. Mi-era frică și rușine și nu voiam să spun nimănui. Era în timpul vacanței de iarnă și, din fericire, școala era închisă. Acasă am zis că ies un pic la plimbare și-apoi m-am ascuns în cimitir, chiar lângă școală, până ce l-am văzut venind. Voiam de-adevăratelea să vorbesc cu el, chiar dacă-mi era frică, fiindcă înțelegeam că eram pe punctul să mă rătăcesc în ceață și că aveam nevoie de ajutor. Dar nu știam cum să-l cer sau cum să explic ce mi se întâmpla, căci ceața era deja foarte deasă și deja-mi era greu să comunic. Am spus că sunt derutată și el a răspuns că toți adolescenții sunt așa. Am spus că simt că nu mai sunt eu cea care controlează ce fac și ce spun și-atunci mi-a desenat cercurile freudiene cu Eul, Se-ul și Supraeul. N-am înțeles nimic din ele, dar m-am convins că nici el nu-nțelegea nimic din ce încercasem să-i spun. Următoarea ședință a coincis cu un extemporal, așa c-am dat fuga la cabinetul asistentei și i-am zis că n-am timp și că nici nu mai era nevoie, căci mă simțeam mult mai bine. Era clar o minciună, însă ceața începea să devină foarte deasă de-acum; era tot mai greu să am gânduri raționale și chiar mai greu să vorbesc despre ele, așa c-a fost mai simplu să mint. Știam că n-aș fi reușit niciodată să exprim ce simțeam cu adevărat. Deci am zis că totul e bine și-am mers mai departe, singură cu haosul din capul meu.

Activitatea mea școlară continua să fie neașteptat de bună. Compunerile erau tragice, dar tot bine scrise, iar materiile reale mergeau și ele foarte bine. Datele istorice și structura petalelor, și războaiele, și formulele chimice erau date exacte, simple și invariabile, într-o lume ce devenea tot mai haotică, și nu-mi puneau probleme. Erau ceea ce erau, lipsite de emoții și constante, și cu totul neatînse de haosul meu, se puteau tocii și învăța și totul era bine. Mă plimbam și-aveam grijă de copii, și-mi făceam temele,